

FÜGGETLEN UJSÁG

A szellemi élet keresztmetszete

Felelős szerkesztő és kiadó: LIGETI ERNŐ
Szerkesztőség: Cluj, Strada Iuliu Manlu 43.

ÉSZAKIAK

A hét

A semleges államok

Ioan Paleologu, a *Romania* ismert külpolitikusa a nemzetközi helyzet mai állását fejtegetve kitér a Balkán-békeblokkra, amely összefogja Olaszországot, a balkáni és a közép-európai semleges államokat és „amely nemcsak harcol érdekeiért, de a maga százmilliók egységében kész fegyverrel is megvédeni.” Vajjon lehetséges lesz-e megalakítani a Balkán blokkot, amelynek kezdeményező lépései a múlt hónap második felében indultak meg. Ie csakhamar el is színtelenedtek. Közben jött a török-orosz tárgyalások megszűnése Ankarában az új török-angol-francia szerződés megkötése.

Most római jelentés szerint újabb fáradozások történnek a Balkán-blokk megalakítására. Amint a lapok megírták, az új Balkán-blokk létrejötte történeti szükségesség és Anglia Franciaország is szívesen látnák létrejöttét. Ez az egyik megoldás a szövetségesek égése alatt Törökországot látni, az új blokk középpontjában és a blokkba részt vennének Görögország, Románia és Bulgária is.

A megoldásnak ez a formája azonban nem elégténé ki egyrészt az orosz-német, másrészt az olasz érdekeket sem. Ami a német elgondolást illeti, a Neues Wiener Tagblatt érdekes cikkben mutat rá, hogy egyelőre a török-angol-francia szerződésnek nem az az eredménye, amit Anglia szeretett volna, mert Bulgária újabb gazdasági egyezményt kötött Németországgal, Románia is változatlanul tartja legjobb kereskedelmi kapcsolatait és a német-jugoszláv gazdasági tárgyalások is nagyon jó eredménnyel végződtek. Ez a német lap tudni vélte, hogy Anglia terve egy dunai blokknak létesítése volt, amely Törökországon keresztül tartotta volna a kapcsolatot Angliával.

A balkáni blokk összehozására szükség van — írja a német lap, — de nem angol elgondolás szerint. A semleges államok létesítése tárgyában a délkelet-európai államok fővárosaiban változatlanul folynak a tárgyalások és egyik verzió szerint Magyarország, Románia és Jugoszlávia fogának szorosabban össze, egy másik verzió szerint a délkeleti államok és a balkáni államok. A német lap tudni vél egy harmadik kombinációról is, amikor mindezek az államok Olaszország bevonásával alkotnának blokkot, mert Olaszország Albánia meghódításával már Balkán-államnak tekinthető. Ennek az elgondolásnak Romániában is vannak hívei — írja a N. W. Tagblatt — Olaszország mindenesetre a legnagyobb érdeklődéssel nézi a terv további alakulását.

A német, olasz és orosz közvélemény tehát benne van abban, hogy alakuljon egy semleges blokk a maga biztonságának megvédésére a Dunától Törökország határáig,

sereget, amely az ő kis falain keresztül akar ablakot ütni magának?

Most újra arra a képre gondolunk, amelyet az imént idéztünk az olvasók elé. A békés polgárok, a családapák, legnagyobb szerűbb példányainak gyülekezete. Ezeknek a fegyvere egyesegyedül az erkölcsbe és az emberi tisztaságba vetett hit. Ragyogó és ritka al-

csak hogy ez a blokk sehol se sértse meg a semlegesség elvét. Nyilvánvaló, hogy ez a kívánság maguknak a semleges államoknak a természetéből is fakad. Viszont az érdekelt államokon belül is voltak és vannak surlódási felületek, amelyeket előbb ki kell küszöbölni. Vajjon ebben az irányban mutatkozik-e valamilyen haladás?

Ugy véljük, hogy igen. Az első ilyen természeti közeledés Olaszország és Görögország között történik, amely államok az alban hódítás óta féltékenykednek egymásra. Másodizben nagyfotosságu változások jöttek létre az olasz kormányban is, amelyről a hivatalos olasz jelentés csak annyit mond, hogy „örésváltás”, fiatal és új erőknek az arénára engedése, viszont az örésváltás oly hatalmas méretek között történt és olyan színváltozással, hogy osztani kell hazai sajtónknak is azt a felfogását, hogy mind e változásnak külpolitikai vonatkozásai is lehetnek. Kétségtelen, hogy e nagy arányú változás, amely háttérbe állítja Pariani hadügyminisztert, Starace főtitkárt és Farinacci-t, akiket eddig a közvélemény exponáltan németbarát politikusoknak tartott és azokat hozta előtérbe Graziani tábornokkal, akik részben angolbarát részben pedig semleges velleitáru katonák és politikusok, összefüggésben lehet azzal a törekvéssel, amely Törökországgal és azon keresztül Angliával szorosabb kapcsolatot akar. Már is vannak hírek forgalomba, hogy Törökország és Olaszország között is erősödnek a szálak és eloszloban a gyanu, hogy Törökország, hátamögött tudja Anglia és Franciaországot, Olaszországot ellen készít elő diplomáciai sakkhuzást. Természetesen túlzottak azok a vélekedések, amelyek Olaszországnak távolodását konstataálják Németországtól és fölmérhető közeledését Angliához és Franciaországhoz, de meg kell állapítani, hogy az új londoni nagykövetség, Bastianininak bemutatkozása igen kedvező jelek között történt és hogy a szövetséges sajtóban gondosan kerülnek mind olyan disszonáns hangot, amely nyugtanitólághathatna az olasz, angol, francia viszony alakulására.

A békeoffenzíva

A múlt hét diplomáciai mozgalmait kétségtelenül Ribbentropp német külügyminiszter beszéde uralta. Ribbentropp nagyvonalúan és kétségtelen elmés alélel jutatta kifejezésre a német tételt, amely azonban a béke ügyét nem vitte előre, sőt véglegesítette azt a nézetet, hogy a hadviselő felek közötti konfliktust már csak a fegyverek ereje döntheti el.

Ribbentropp beszédével a háboruban is aktív német diplomácia a harmadik szakaszba lépett. Az első állomás szeptember elsején volt, amikor Hitler hangoztatta, hogy csak a német-lengyel konfliktus lokalizálásáról van szó, egy büntető expedíció kiküldéséről

kalom történelmükben, amikor a hit és az erő oly jellegzetesen szembeszállanak egymással. És gondolunk arra az istentiszteletre is, amikor a stockholmi ősi templomban koronás fők és egyszerű emberek ajkán felcsendült a legyőzhetetlen dallam: Erős várunk nekünk az Isten!

LIGETI ERNŐ

Egy esomó háborus kép, megtorpedezett hajó, légi támadás, tankfelvonulás és más defilírozás után nézem a felvételeket, amelyek a stockholmi konferencia résztvevőiről készültek. Az egyik Gusztáv, a svéd király bucsuzkodó Kristiantól, a dán uralkodótól és mint a rokonok, gyöngéden átkarolják és csókolják egymást. A másikon ott a egész család. Mindnyájan zsakettben és mindnyájan öregecskék. Kerkkö, Linnch, Kallio, Kohl, Sandler miniszterek, akiknek neveit csak most kezdi felidézni az olvasó és a három északi uralkodó, de együtt állva a lencse elé, meg hiszem, hogy neg tudná különböztetni az egyébként be nem avatott néző a uralkodót a kormányférfiutól, aki etleg paraszti sorsból küzdötte fel magát. Kemény gallér és óralánc, a kizelző kicsuszik a kabátujjból. Sandler miniszterelnök ur nyakkendője félre is lillen. Ha nem tudnám, hogy kikről van szó, azt kellene hinnem, hogy középiskolai tanári kara, vagy egy negyven év elszelött érettségizett vén diákok csoportja áll előttem. Azt hiszem, ez a leggyöbb bók, amit ma a külsőségek száradában el lehet mondani róluk.

Hanyag elegancia, polgári egyszerűség, ünnepélyességnélküliség jellemzi ket. A legidősebb közöttük mindenetre a svéd király, mindjárt utána Kallio következik, a finn elnök hatalmas fehér harcsa bajuszával. A királyok mind magas növésűek, ahogy monani szokták: egy fejlel kimagaslanak. Közben a társaságban hiába keressük az ifjúság, a giovenezza képviselőit. Ha újuk nézünk, nem jut eszünkbe, hogy ezek az északiak azoknak a vikingeknek az utódai, akik mint kontinensünk, gharciasabb népei, dereglyékkel jártak be az óceán partjait és rémitgették a békés Európát. Ma ők képviselik a világ legtisztább és legbékésebb demokráciáját.

Hiszzen — demokráta a francia és az angol is. De egészen másféleképpen demokráta. Hiába, az angol mögött ott van egy óriási világbirodalom és mégis csak egy aránylag nem is olyan népes nemzet uralkodik a földkerekség egy ötöd részén. Angliának és más ropant földrajzi egységeknek a legkülönbözőbb népeket kell kormányoznia, az északi kis népek csak önmagukat kormányozzák. A birodalom és az imperiumizmus elválaszthatatlan fogalmak egy ástól, életterükbe egy sereg idegen tájtát kényszerítenek és ha viszonylatosan még oly emberségesek is gyakorlati módszereik, nem hasonlíthatók össze a kis nemzetek demokráciájával, mely egyaránt és legközvetlenebbül tudja részletetni a selfgovernement minden ágában közössége tagjait. A demokráciát tehát tőlük kell megtanulni például képpen a többi kis nemzetek őket kell maguk elé állítani. A nagy nemzetek megengedhetik maguknak a fényűzést, hogy a legdivatosabb kormányzati formákkal kísérletezzenek, gazdasági problémáikat az állami beavatkozás legváltózatossabb módszerével oldják meg — a kis népek minden első gátlás, minden belső kényszerű dotság híján kell közeledjenek ahhoz az eszményi demokráciához, melyet egy laton rajzolt meg és amelyet a szép-

lelkü utópisták évszázadokon keresztül csiszolhattak és köszörülhettek.

A demokrácia nem helyzeti adottságnak a kérdése csupán, — nagyban nevelési kérdés is. Azoknak az északi kis népeknek a képviselői, akik most Stockholmban összegyűltek, elmondhatják népükről, hogy az emberi nemzetség legkiválóbb fajképeit szolgáltatják. Rendkívüli mértékben műveltek, fegyelmeltettek, erkölcsösek és szociális gondolkodásra hajlók. Duhamel írt a minap például a finnekről, akiket a civilizáció legszebb sarjainak tart. A finn könyvtárak — írja — Európa legjobban organizált könyvtárai. Egyetemük, színházai kitűnők. A finn énekkórusok világhírűek és kórházai csodálatraméltóak. Paraszti nép, de analfabéta egyetlen egy sem akad közöttük. A higiénia, amely mégis csak fokmérője a polgárosultságnak, mintaszerű náluk. Ez a három milliós nemzet, a paraszti bárdok nemzete, azonban nemcsak irodalomban és művészetben nyújt az emberiség nagy közösségének értéket, de kitűnő iparos és kereskedő és ha kell, remek katona is.

És amit Duhamel a finnekről mond, talán még fokozottabb mértékben lehet elmondani a svédekről, a norvégokról és a dánokról. Ha igaz az a tétel: ha nem volnának kis nemzetek, akkor ki kellene találni őket, még igazabban áll ez a skandináv és finn népre, amelyek ugyanugy tartják a többi európai népek között a további fejlődés, az európai civilizáltság szövetnekét, mint ama vesztaszűzek a lángot és ahogyan az írók, bus magányosságukban őrzik és virrasztják a tisztultabb humanumnak az álmát. Ezek a kis népek nemcsak tiszteletreméltó „semleges” államok, de a mai emberiségnek gondozásra szánt Yellowstone-parkjai.

Miért gyűltek össze tanácskozássra most az északi államok koronás fői és külügyminiszterei? Hogy védekezzenek minden olyan kísérlet ellen, amely betörni kész a tiszta európai demokrácia Yellowstone parkjainak a kerítésén. Sem mi kifogásuk nincs — legkevésbé egy demokráta népnek lehet — az ellen, hogy minden nép saját fazonja, természete szerint éljen, csak azt kívánják, hogy ők is megtarthassák függetlenségüket, szabadságukat, ősi életmódjukat és Európa háborus dolgaiban további tökéletes érdektelenségüket. Most látjuk igei zán, hogy mit jelent éppen az európai béke szempontjából az, hogy az egymással szemben álló nagy arcvonalak között mindenütt akadnak kis népek, amelyek, mint a front aknamezői, arra kényszerítik a hadviselőt, hogy megkerülje őket és érintetlenül, békében nyugalomban hagyja, a földrészt termékeny munkára s megművelésre váró területeit. Minő szerencsés akadály a kisnépek oly tekintetbe való létezése, hogy a háboru ne terjedjék tovább. Mert képzeljük csak el, mi volna akkor, ha egész Európa két egymással szemben álló táborra oszlanék csupán, amelyek zavartalanul kinyújthatnák arcvonalikat Észak tengerétől Dél tengeréig.

Vajjon fog-e sikerülni a finn népnek és szomszédainak töretlenül megállni Európa hadi és eszmei zűrzavarában? Sikerül-e visszatéríteni a mammothad-